

Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық
қазақ-түрік университеті

СӨЖ

Тақырыбы: **“Жастық ерекшеліктер бойынша бас
сүйектерінің дамуы “**

Қабылдаған: Тулежанов Н Орындаған:

Гелдимырадов Соег.

Тобы: ЖМ-314

Түркістан-2017ж

Жоспар

I.Кіріспе

II.Негізгі бөлім

1. Бас сүйектердің жалпы ерекшеліктері
2. Бассүйектің жасқа байланысты ерекшеліктері.
Жаңа туған нәрестелердің бас қаңқасындағы еңбектер.
3. Бассүйектің жыныстық айырмашылықтары.
4. Ересек адам бассүйегінің рентгендік кескіні.

III.Қорытынды

IV.Қолданылған әдебиет

1. Бас сүйектердің жалпы ерекшеліктері

Бас сүйектің жасына қарай ерекшеліктері: топографиялық орналасуы сүйектердің бет сүйек пен ми сауыты сүйегінің ара қатынасы сүйектің қалыңдығына, көлеміне, сүйектердің аралығындағы жіктерге олардың бойындағы еңбектерге және жасының ерекшеліктеріне тікелей байланысты. Бас сүйектің жоғарыда айтылып өткен ерекшеліктері, олардың 5 даму кезеңдеріне байланысты.

1. Бірінші даму кезеңі, жас нәрестенің туған кезінен 7 жас аралығында өтеді. Бұл кезеңде, бас сүйектің қарқынды түрде дамуы мен қатар қуыстығының көлемі, ұлғайып, сүйек арқылы жіктер бірте-бірте тартылып, бас сүйектің еңбектері, fonticulus, тартылады. Сонымен қатар, мұрын қуысы мен көз шарасының сыртқы пішіні айқындала бастайды.

2. Бас сүйегінің екінші даму кезеңі 7 жас пен 14 жастың аралығындағы кезеңде өтеді. Бұл даму кезеңінде бас сүйектің өркендеп, өсуі, ал-ғашқы даму кезеңіндегі болмағанымен мұрын қуысы мен көз шарасының көлемі, бастапқы даму кезеңіне қарағанда едәуір қарқынды түрде өтеді.
3. Үшінші даму кезеңі, ер жеткен кезеңнен бастап 25 жас аралығында өтеді. Бұл кезеңде бас сүйектің маңдайы айқындалып, бет сүйектің көлемі кішірейеді.
4. Төртінші даму кезеңі 25-45 жас аралығында өтеді. Бұл даму кезеңде, бас сүйектердің жіктері бірігіп, сүйектік тканға айналады. Сонымен қатар сагитальді жіктің ертерек бітісуі бас сүйектің домалақтау болып өсуіне әкеліп соқса, тәж тәрізді жіктің жедел дамып сүйектенуі бас сүйектің сопақша тәрізді өсуіне ықпал етеді.

5.Бассүйектің бесінші даму мезгілі 45-жастан бастап, алдымен бет сүйектің,кейіннен ми сауыты сүйектерінің кері даму кезеңі.Бұл кезеңде бассүйектің тістері түсіп,бет сүйектің жалпы көлемі кішірейіп,төменгі жақ сүйектің бұрышыф ұлғайып,альвеолярлық өсінділері кішірейеді.

2.Бассүйектің жасқа байланысты ерекшеліктері.Жаңа туған нәрестелердің бас қаңқасындағы еңбектер. Жаңа туған нәрестенің бассүйегінде ми сауыты сүйектеріне қарағанда бет сүйектері біршама кішілеу келеді.Жаңа туған нәрестенің бассүйегінің басқа ерекшелігі - еңбектері, болады Олардың бассүйегінде әлі аяқталмаған сүйектенудің үш сатысының іздері байқалады. Еңбектері, бірінші жарғақты, сатының қалдықтары болып табылады; олар сүйектенбеген дәнекер тіннің қалдықтары сақталған, жіктердің қиылысқан жерінде орналасады.

Олардың болуының үлкен функционалдық маңызы бар, себебі бассүйектің шеке сүйектеріне едәуір ығысып жылжуға мүмкіндік береді де, соның арқасында бассүйек толғақ кезінде туу жолының пішіні мен шамасына бейімделеді. Еңбектердің мынадай түрлерін ажыратады:

- 1) **алдыңғы еңбек, *Foticuli antiegoir***, ромб пішінді, орта сызық бойымен төрт жіктің: сагитталды, маңдай және тәжді жіктің екі жартысының қиылысқан жерінде жатады; 2 жаста өсіп-бітеді;
- 2) **артқы еңбек, *fonticuilus posterior***, үшбұрыш пішінді, сагитталды жіктің артқы ұшында алдындағы екі шеке сүйегі мен шүйде сүйектің қабыршағы арасында жатады; туғаннан кейін 2 айда өсіп-бітіп кетеді;

3) *бүйір еңбектері, жүп, әр жағынан екеуден, сонымен бірге алдыңғысы сынатәрізді, fonticulus sphenoidalis, ал артқысы -емізіктәрізді, fonticulis mastoideus, деп аталады.* Сынатәрізді еңбек шеке сүйек, маңдай сүйегі, алғаш зрнепоісіаіів, сынатәрізді сүйектің үлкен қанаты және самай сүйегінің қабыршағының түйісетін жерінде орналасқан; туғаннан кейін 2-3 айлығында бітіп кетеді.

Емізік тәрізді еңбек шеке сүйегінің алғаш тазіоісіеик, самай сүйегі пирамидасының негізі және шүйде сүйектің қабыршағы арасында орналасқан. Сынатәрізді және емізіктәрізді еңбектер көбіне шала туған (күні жетпеген) балаларда кездеседі, соның өзінде кейде жетіп туған балаларда шүйде еңбегі болмайды. Жаңа туған нәрестелерде жіктердің болмауы және диплоэнің нашар дамуы, бассүйектің сыртқы бетінде ғана емес, ішкі бетіндегі бедерінің комескілігі байқалады.

Бассүйектің екінші шеміршектік даму сатысының қалдықтары, оның негізі сүйектерінің жекелеген әлі де қосылып кетпеген бөліктері арасындағы шеміршекті қабатшалар болып табылады, сондықтан олар жаңа туған нәрестелерде ересектерге қарағанда біршама көптеу. Бассүйектерде ауалы қойнаулар әлі дамымаған. Әлі жұмыс істей қоймаған бұлшықеттердің нашар дамығандығынан түрлі бұлшықет төмпешіктері, қырлары және сызықтары байқалады. Осы себептен әрі шайнау қызметінің жоқтығынан жақсүйектер нашар дамыған: ұяшықты есінділер жоқ дерлік, төменгі жақсүйек бітісіп-өспеген екі жартыдан тұрады. Осының салдарынан бет ми сауытымен салыстырғанда онша алға қарай шығыңқы емес те, оның тек сегізден бір бөлігін ғана құрайды, ал ересек адамда бұл қатынастар 1:4.

Есейген шақта күмбез сүйектері арасындағы синдесмоздардың синостоздарға айналуынан бассүйек жіктерінің сүйектенуі байқалады. қартайған кезде бассүйек сүйектері біршама жұқарып әрі жеңілдейді.

Тістер түсіп, жақсүйектердің ұяшықтық жиегінің семуі (атрофиясы) салдарынан бет қысқарып, төменгі жақсүйек алға қарай шығыңқырап, сонымен қатар оның тармақтары мен денесі арасындағы бұрыш үлкейеді. Бассүйектің бұл айтылған жасқа байланысты өзгерістері рентгендік зерттеу кезінде жақсы айқындалады, бұның диагноз қоюда үлкен маңызы бар. Мәселен, жаңа туған нәрестенің бассүйегі рентгенограммасында мыналар айқын көрінеді:

- 1) бірқатар сүйектер маңдай, шүйде, төменгі жақсүйегі - тұтастанып бірігіп-өспеген;
- 2) ауалы сүйектерде пневматизация (ауаға толу) жоқ;
- 3) шеке сүйектері арасы, әсіресе еңбектері аймағында, кең келеді. Алдыңғы рентгенограммада маңдай сүйегін екіге бөлетін киіига ггопіаіія орналасқан жерде ақшылдау, сондай-ақ төменгі жақсүйектің екі жартысының толық бітісіп-қосылмағандығының ізі көрінеді.

Алдыңғы рентгенограммада маңдай сүйегін екіге бөлетін киігга ггопіаіія орналасқан жерде ақшылдау, сондай-ақ төменгі жақсүйектің екі жартысының толық бітісіп-қосылмағандығының ізі көрінеді. Артқы рентгенограммада 08 *ragieiaie* мен шүйде қабыршағының төменгі бөлігі, сондай-ақ оның латералды бөліктері мен қабыршағы арасында аралықтар көрінеді. Рентгенограммаларда көрінетін одан кейінгі жасқа байланысты өзгерістер мыналар:

- 1) Сүйектердің жеке бөліктерінің бітісіп-қосылып тұтастануы байқалады, атап айтқанда: а) төменгі жақсүйектің екі жартысының бітісіп-қосылуы (1-2 жаста); маңдай сүйегінің екі жартысының бітісіп-қосылуы; в) тұрған жерде шүйде сүйектің негіздік бөлігінің сынатәрізді сүйекпен бітісіп-қосылып бірыңғай негізгі сүйекке айналуы; осы синостоз басталуымен (18-20 жас) бассүйек негізінің ұзына бойына өсуі аяқталады.

- 2) Еңбектер жоғалып, типтік тісті контурлары бар жіктер түзіледі (2-3 жаста).
- 3) Сүйектердің ауаға толуы (пневматизациялануы) пайда болып, дамиды.

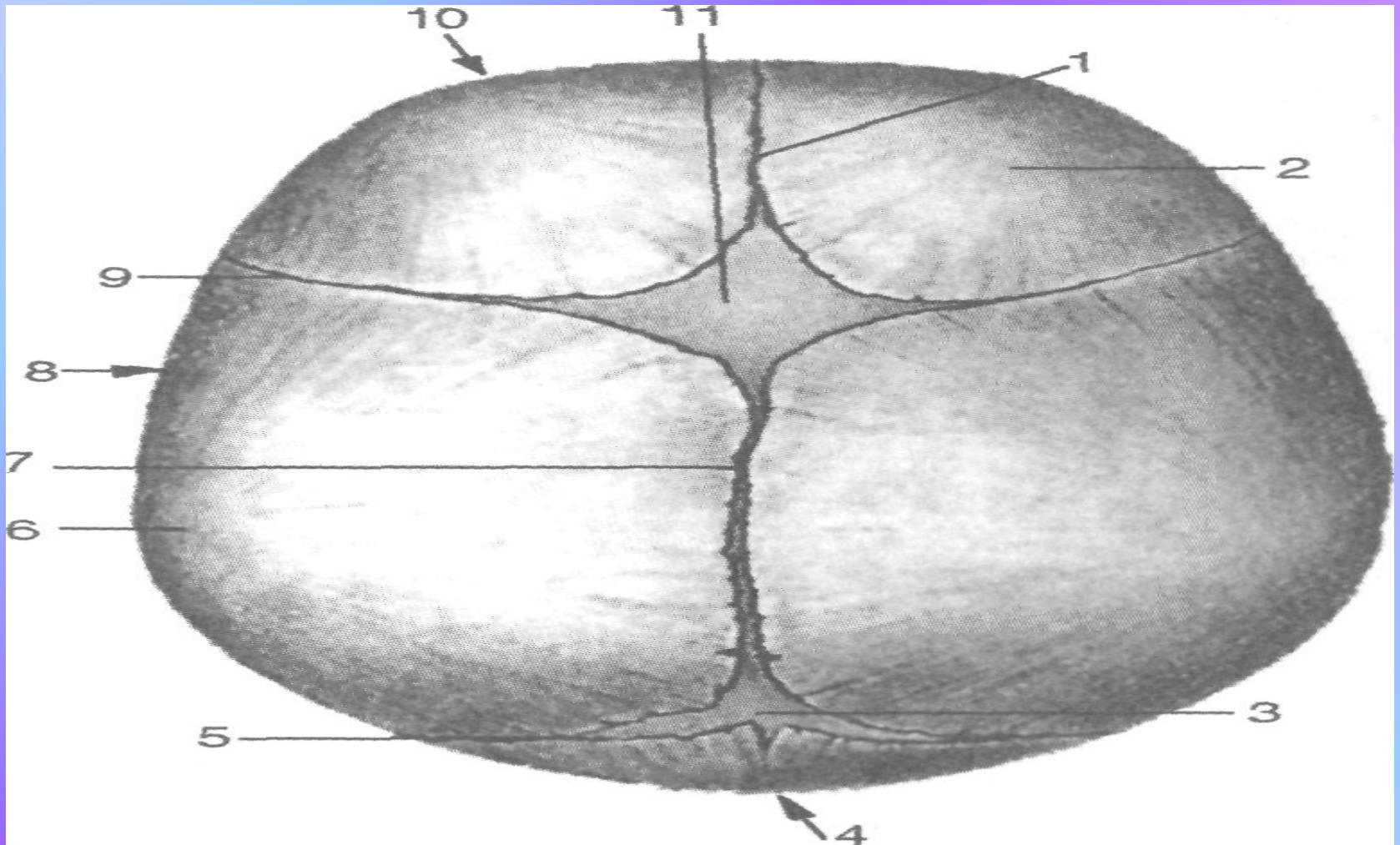
Рентгендік әдіс сүйектердің дамып келе жатқан ауалы қуыстарын тірі адамда зерттеудің бірден-бір әдісі болып табылады: а) маңдай қуысы рентгенограммада бір жастың аяқ кезінде байқалады да, содан кейін біртіндеп үлкейеді.

Бір жағдайда ол өте кішкентай да, агсиз вирегсіііагік медиалды кесіндісінің шегінен шыкпайды; басқа бір жағдайларда бүкіл тағшо ұзына бойы таралады. Оның толығынан жок болуы да байқалады; ә) торлы сүйектің ұяшықтары алғашқы жылдары-ақ байқалады; б) жоғарғы жақсүйек (гаймор) қуысы жаңа туған баланың рентгенограммасында шамасы бүршақтай, созыңқы пішінді, ақшыл жер түрінде корінеді.

Ол тістердің ауысуы кезеңінде толық дамиды және едәуір дәрежеде өзгергіш келеді; в) сынатәрізді қойнау туралы жоғарыда айтылды.

4) Тістердің ауысуы және түсуі.

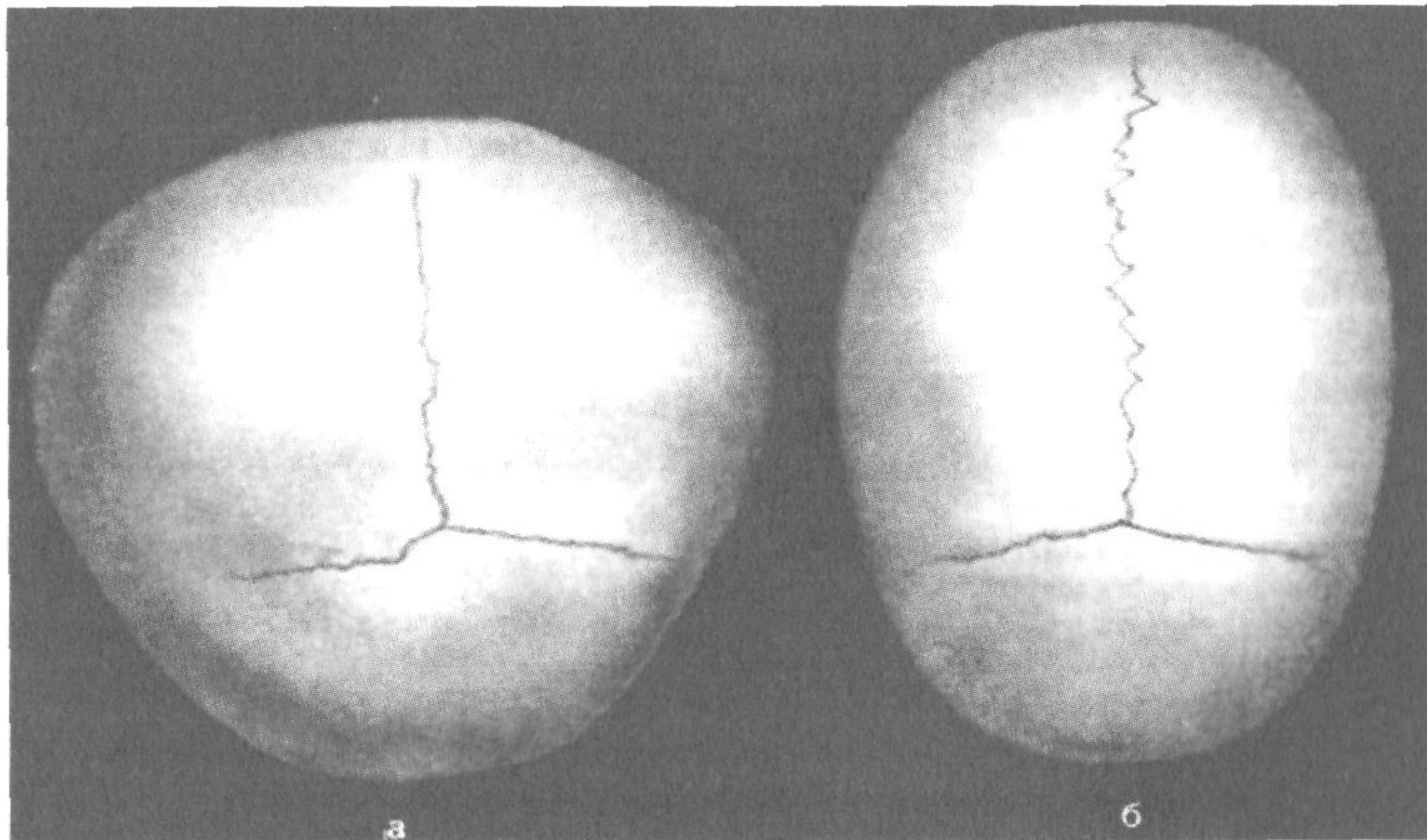
Есейген шақта басталатын жіктердің жоғалып, сүйектердің бір-бірімен бітісіп қосылуы.

Жаңа туған нәрестенің бассүйегі. Жоғарыдан көрінісі.

1-sut frontalis 2-tuber frontale 3-fonticuli posterior 4-os occipitale 5-sul lamboidea
6-tuber paritale 7-sut sagittalis 8-os paritale 9-sut coronalis 10-os frontale
11-fonticulus anterior.

**Адам бассүйегінің пішіндері: а) қысқа, б) ұзын.
Жоғарыдан қарағанда көрінісі.**

3. Бассүйектің жыныстық айырмашылықтары. Еркек бассүйегі орташа алғанда әйел бассүйегінен үлкендеу; оның сиымдылығы шамамен әйел бассүйегі сиымдылығынан 10% үлкендеу, бұл олардың дене шамаларының айырмашылықтарына байланысты. Әйел бассүйегінің беті тегістеу, өйткені бұлшықеттік бұдырлық онша күшті емес. Әйел бассүйегінің қасүсті доғалары нашарлау дамыған әрі еркектеріге қарағанда маңдайы тіктеу, ал шекесі жайпақтау. Алайда кейде бассүйекте жыныстық белгілер нашар білінетіндіктен, оларға қарап нақты адамның жынысын айыру мүмкі емес, оның үстіне шамамен 20 пайыз жағдайда әйел бассүйегінің сиымдылығы еркек бассүйегінің орташа сиымдылығынан кем болмайды. Әйел бассүйегінің шамасы еркекпен салыстырғанда кішірек болуы, еркектен миы аздау дамыған дегенді білдірмейді, әйел денесінің кішілеу шамасы мен пропорциясына сәйкес келеді.

4. Ересек адам бассүйегінің рентгендік кескіні.

Бассүйектің рентгендік суретіндегі проекциялық қабаттасуларын талдап түсіну үшін мыналарды ескеру керек:

- 1) тығыздау сүйекті заттан тұратын бассүйек пен олардың бөліктері (мысалы, самай сүйегінің тасты бөлігі) рентгенограммада қоюлау көлеңке береді;
- 2) борпылдақтау заттан құралған сүйектер мен олардың бөліктері (мысалы, сііріое) ақшылдау көлеңке береді;
- 3) ауа жолдары ақшыл болып көрінеді;
- 4) рентген пленкасына жақындау жанасқан бассүйек бөліктері алыстау орналасқандарына қарағанда қаныққан көлеңке береді.

Сондықтан алдыңғы суретте сүйектердің алдыңғы беттері қанықтау көрінеді және керісінше. Алдыңғы суретте бассүйек пен тістердің қою көлеңкелері, сондай-ақ ауалы қуыстар орнында ақшыл жерлер көрініп тұр. Бүйір суретте бассүйек күмбезі мен бет сүйектерінің түрлі бөліктері көрінеді. Сүйектер жіктермен бөлінген, ол жіктерді диплоидты веналардың сүйекшелік өзектеріне сәйкес келетін толқын тәрізді ақшыл жолақтардан ажырата білу керек. Соңғылардың жіктерге тән тісті сипаты болмайды және басқа бағыттарда орналасады. Жіктер мен тамырлы өзектердің рентгендік кескінін білу, оларды бассүйектің сынып, шытынаған жерлерінен айыра білуге көмектеседі. Шықшыт буынының "рентгендік буын саңылауы" буынішілік дискіге сәйкес келетін доға тәрізді ақшыл жолақ түрінде айқын білініп тұрады. Рентгендік зерттеу әдісі бүйірден түсірілген суретте жақсы көрінетін түрік ертоқымы тірі адамда зерттеудің бірден-бір әдісі болып табылады. Онда гипофиз орналасатын жер болғандықтан, оның пішіні мен шамасына қарап, осы ішкі секреция безінің үлкен-кішілігі туралы қортынды жасауға болады.

Түрік ертоқымының үш түрін ажыратады:

- 1) феталды (эмбриондық) - "жатқан" сопақша түріндегі кішкентай ертоқым;
- 2) инфантильды (латынша-іпгапі бала) - "тұрған" сопақша түріндегі үлкен;
- 3) ересек - "жатқан" үлкен сопақша. пневматизациясының (ауаға толуының) да маңызы бар, ол үрдіс 3-4 жастан сынатәрізді сүйектің алдыңғы бөлігінде басталып, қартайғанда ертоқымның арқалығын қамтиды.

Қортынды

Жаңа туған нәрестенің бассүйегінің басқа ерекшелігі - еңбектері, болады Олардың бассүйегінде әлі аяқталмаған сүйектенудің үш сатысының іздері байқалады. Еңбектері, бірінші жарғақты, сатының қалдықтары болып табылады; олар сүйектенбеген дәнекер тіннің қалдықтары сақталған, жіктердің қиылысқан жерінде орналасады.

Бас сүйектің жасына қарай ерекшеліктері: топографиялық орналасуы сүйектердің бет сүйек пен ми сауыты сүйегінің ара қатынасы сүйектің қалыңдығына, көлеміне, сүйектердің аралығындағы жіктерге олардың бойындағы еңбектерге және жасының ерекшеліктеріне тікелей байланысты.

Қолданылған әдебиет

1.Адам анатомиясы 1.Қ.Р жоғарғы оқу қауымдастығы.

Алшынбай Рақышев. Алматы 2004ж

2.Атлас.Адам анатомиясы 1 том.Фолиант баспасы Астана 2005ж

3.Топографиялық анатомия.

4.www.google.kz.

Назар аударғандарыңызға
рахмет!!!

